

Kun nuoren seksuaalisuus

KOHDENTUU VÄÄRIN

Seksuaaliseen väärinkäytökseen syylistynyt nuori tarvitsee aina selkeää ohjausta kohti myönteistä kehitystä. Nuori on ohjattava ymmärtämään, että teko oli väärin eikä saa toistua.

HANNU KASKINEN

Tampereen yliopistollisen sairaalan nuorisopsykiatrian vastualuejohtaja, yllä lääkäri **Riittakerttu Kaltiala** kohtaa työssään nuoria, jotka ovat kohdistaneet lapsiin seksuaalisia tekoja.

Nämä nuoret eivät Kaltialan mukaan yleensä ole pedofiilejä, mutta heillä on kehityksellisiä vaikeuksia ja mielenterveyden häiriöitä. Niiden vuoksi he eivät pääse vastavuoroisiin kontakteihin ikätoveriensä kanssa eivätkä osaa käsitellä herääviä seksuaalisia halujaan.

Lapsia seksuaalisesti lähestynyt nuori tarvitsee sekä selkeää ohjausta että ammattiapua kehityksellisiin vaikeuksiinsa.

Kohti hyviä suhteita

Riittakerttu Kaltiala painottaa, että nuorta on ohjattava myönteiseen kasvuun. Jos nuorella on oppimisvaikeuksia, ne vaativat opetuksen tukitoimia, joihin kaikilla oppivelvollisilla on oikeus.

Niin ikään kasvattajien pitää ponnistella, että nuori oppii sosiaalisia taitoja ja saa oikeanlaista seksuaalikasvatusta. Näin nuori kykenee hiljalleen hyviin ihmissuhteisiin ikäistensä kanssa.

Myös päihteettömyyttä pitää tukea, koska päihitteet heikentävät itsehillintää.

Nuoriso-, sosiaali- ja terveysalojen ammattilaisten pitäisi tietää nämä asiat. Kaltiala sanoo kuitenkin, että usein ammattilaisetkin pelkäävät seksuaa-

liseen väärinkäyttöön syyllistynyttä nuorta. Tällöin ammattihenkilökin näkee lasta hyväksikäytäneen nuoren kaikissa tekemisissä vaaran merkkejä.

– Jos lasta seksuaalisesti lähestynyt nuori ihasuu ikätoveriinsa, se on normaalia kehitystä eikä rikoksen valmistelua.

Yleensäkin Kaltiala kehottaa erottamaan nuoren terveet ominaisuudet väärinkäytöksestä, sillä teko ja nuori itse ovat eri asioita.

– Lapsen kohdistuva seksuaalinen teko on väärä, mutta itse nuorta ei pidä nähdä täysin pahana. Jatkossa nuori toiminee oikein, jos on saanut apua ajoissa.

Sovittelussa kohtautetaan

Vastaava sovittelunohjaaja **Siiri Thynell Kanta-Hämeen**

sovittelutoimistosta järjestää häirintää kokeneiden ja häirintää tehneiden alaikäisten kohtaamisia yleensä poliisin vinkistä.

Sovittelunohjaaja tapaa nuoret erikseen. Vasta sitten nuoret kohtaavat toisensa huoltajiensa kanssa.

– Vanhemmille oman lapsen kokemaa tai lapsen tekemää seksuaalisuuden häirintää on aina vaikeaa.

Thynell kertoo, että sovittelussa etsitään ratkaisua, ei rangaistusta. Osapuolet tulevat sovitteluun vapaaehtoisesti, kun sovittelutoimisto on ensin selvittänyt, että osapuolet voisivat hyötyä sovittelusta.

– Sovittelu voi tukea rikosprosessia ja täydentää lakisääteisiä palveluja, kuten koulun oppilashuoltoa ja kunnan sosiaalitoimea, Thynell sanoo.

Tyypillisesti vaikkapa 14-vuotias on salakuvannut toista nuorta tai lähettänyt itsestään alastonkuvia ikätoverilleen, joka jakaa kuvia. Jos osapuolilla on iso ikäero, sovittelu tuskin tepsii.

– Seksuaalinen häirintä tai toisen rajojen epäkunnioittaminen, joita alaikäisen uskotaan tehneen, ovat meidän aluettamme. Jos nuoren häiritsejä on aikuinen, tapaus ei yleensä sovellu sovitteluun, Thynell erittelee.

Sovittelussa kuulluksi tuleminen on tärkeää. Thynell arvioi, että häirintää kokenutta nuorta auttaa parhaimmin se, että hän pääsee kertomaan teon seurauksista tekijälle. Tekonsa seuraukset ymmärtänyt nuori pyytää usein anteeksi.

– Riittää, että ottaa anteeksipyyntöön vastaan. Muuta ei tarvitse vastata. Häiritsejällekin anteeksi pyytäminen on tärkeää.

Hämeessä rikosepäilyt nousussa

Poliisin mukaan alle 20-vuotiaiden tekemiksi epäilty rikokset ovat viime vuosina pääosin vähentyneet. Kuitenkin epäilyt alaikäisten tekemistä seksuaalirikoksista ovat yleistyneet.

Saman havainnon on tehnyt rikoskomisario **Lila Havusela Hämeen poliisista**. Kun vuosina 2019–2020 alle 18-vuotiaille kertyi Hämeessä yhteensä

17 epäilyä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, viime vuonna määrä nousi 26:een.

Seksuaalirikokset ovat olleet paljolti piilorikollisuutta. Havusela olettaa, että näitä rikoksia ilmenee nyt osin siksi, että nuoret ovat aiempia ikäluokkia valveutuneempia ja ymmärtävät omat oikeutensa. Aihe ei ole enää tabu.

– Korona-aika on voinut lisätä tekoja ja niiden paljastumisia. Netistä voi nähdä myös

kauheuksia, jopa alle kymmenvuotiaiden seksuaalisia hyväksikäyttöjä.

Havusela jatkaa, että seksuaalinen häirintä on usein seksuaalisten kuvien pyytämistä ja lähettämistä. Tuomioistuimien voi tulkita jo ne seksuaalisiksi hyväksikäytöksi.

Havuselan mukaan kuvien lähettely johtaa usein hyväksikäyttöön.

– Lasta selvästi vanhempi nuori voi kuvata lasta, jolle nuori on neuvonut itsetyydytystä. Sitten nuori voi uhata lähettää videot tai kuvat eteenpäin, jos lapsi ei jatka siten kuin kiristäjä vaatii.

Havusela korostaa, että netissä tapahtuva häirintä tai rikos voi vahingoittaa lasta yhtä lailla kuin kasvokkain tapahtuva.

Ongelman korjaaminen on koko yhteiskunnan vastuulla, mikä korostaa toimijoiden yhteistyötä.

– Kaikki seksuaalista väkivaltaa ja häirintää ehkäisevä työ sekä tietoisuuden lisääminen niin lapsille kuin huoltajille ovat tärkeitä. On myös turvattava lasten ja nuorten nopea pääsy palveluihin. Esimerkiksi mielenterveyspalveluihin voi joutua joutua joutumaan viikkokausia.

Poliisilta lainsäädäntö vaatii nopeaa toimintaa. **Poliisihallitus** ohjeistaa: ”lapsen ollessa rikosasiassa asianosaisena esitutkinta- ja pakkokeinoitoimenpiteet tulee käynnistää viipymättä.”

Ensi vuoden lokakuussa esitutkintalaki tiukentaa siten, että alle 18-vuotiaisiin kohdistuneet rikokset on hoidettava kiireellisesti.

– Poliisilaitos tarvitsee osaavia ja tekeviä käsiä. Kun on huolehdittava monista lakivelvoitteista, on työtehtävät pistettävä joka päivä tärkeysjärjestykseen, Havusela sanoo.

Usein ammattilainenkin pelkää seksuaaliseen väärinkäytökseen syyllistynyttä nuorta.

Hän täydentää, että lasten ja nuorten rikosjuttujen tutkijalta edellytetään erityistä motivaatiota ja osaamista. Tällaiset osaajat ovat harvassa, sillä raskas työ ei sovi kaikille.

Uusia oppaita ammattilaisille

Sua varten somessa -hankkeen työntekijät keskustelivat lasten ja nuorten kanssa pitkissä viestiketjuissa viime vuonna noin 2 800 kertaa. Tyypillisin viestin lähettäjä oli 11–13-vuotias tyttö. Keskusteluista seksuaaliharintää käsittelevä parituhatta, joista 175 johti tutkintapyyntöön poliisille.

Sua varten somessa -hanke on jalkautuvaa nuorisotyötä, jossa kohdataan 8–21-vuotiaita *Tiktokissa*, *Instagramissa* ja *Snapchatissa*. Hanketta toteuttavat sosiaali- ja terveysministeriön tuella *Loisetlementti*, *Kuopion Setlementti Puijola* ja *Nicehearts*.

Hanke julkaisi syyskuussa *Jalkaudu someen! Käsitkirja nuorten kanssa työskenteleville* -oppaan, joka on luettavissa ilmaiseksi verkossa.

Myös *Pelastakaa Lapset* julkaisi syyskuussa oppaan *Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy*. Se tarjoaa alan ammattilaisille välineitä vaikean aiheen käsittelyyn.

Tarvetta oppaille on, sillä *Kouluterveyskysely 2021* kertoo, että liki joka toinen 8.–9.-luokkalaista tytöistä on kokenut netissä seksuaalista häirintää.

Sua varten somessa -hankepäällikkö **Anni Pätilä** kertoo, että häirintää vähätellään. Kun hankeväki kysyy alaikäiseltä, onko tätä häiritty somessa, alaikäinen vastaa usein: ”Ei mitään erityistä, normaalia nudejen [alastonkuvien] pyytelyä vaan”.

Pelastakaa Lapset selvitti viime vuonna groomingia eli lasten houkuttelua seksuaalisiin tekoihin. Kyselyn mukaan 11–17-vuotiaista 17 prosenttia vastasi saaneensa seksuaalisävytteisiä viestejä viikoittain ja 29 prosenttia ainakin kerran kuukaudessa.

Ylilääkäri Riittakerttu Kaltiala arvostaa sitä, että lapsille ja nuorille tarjotaan apua somehäirinnän ehkäisemiseksi ja vahinkojen torjumiseksi.

Ongelmaksi jää se, että emme tiedä somessa ahdisteltujen lasten ja nuorten määrää. Kaltiala kirjoitti **Marja Työläjärven** ja **Markku Erosen** kanssa vuonna 2015 *Duodecim*-aikakauskirjassa, että todennäköisesti iso osa nuorten vahingoittavista seksuaalisista teoista ei tule viranomaisien tietoon. ■

Sovittelussa kuulluksi tuleminen on tärkeää.

TUE HÄIRINTÄÄ KOKENUTTA NUORTA

- **KYSY**, jos nuori tuntuu vihjailevan jotain tai on varovainen.
- **KIITÄ** aina nuorta hänen rohkeudestaan kertoa.
- **KANNUSTA** nuorta kertomaan omin sanoin. Älä kysy, ”tekikö hän sinua kohtaan seksuaaliväkivaltaa”, vaan ”mitä sitten tapahtui”.
- **SELVITÄ**. Älä oleta tapahtuneesta mitään, mitä nuori ei kerro. Tarkenna, jos jokin asia jää epäselväksi.
- **TUOMITSE TEKO, JONKA UHRIKSI NUORI ON JOUTUNUT**. Älä tuomitse nuorta, äläkä etsi syytä nuoresta. Älä sano ”Oletko varma, ettet laittanut sellaisia kuvia, joista annoit ymmärtää, että haluat tuollaisia kommentteja?”
- **OLE NUOREN PUOLELLA**. Usko nuorta, älä vähättele.
- **PYSY ITSE RAUHALLISENA**. Tue ja lohduta. Älä sano ”Kauheaa! Olet joutunut kokemaan ihan hirveitä asioita! Miten oikein selviät tästä?”
- **PIDÄ HUOLI** omasta jaksamisestasi!

> loisetlementti.fi/sua-varten-somessa/